

تحلیل کارکرد دولت الکترونیک در پیشگیری از فساد

عارف خلیلی پاچی*

چکیده

مفاسد اداری و مالی شامل بزرگترین و در عین حال پنهانترین جرایمی است که در سطح کلان و با انگیزه های مالی و سود علیه نظام اقتصادی ارتکاب می یابد، زیرا این جرایم می توانند نظم همه سازمان ها و ارگان های دولتی و حتی بین المللی را به مخاطره اندازند. یکی از عوامل اصلی در ایجاد سلامت نظام مالی و اداری در هر کشوری در کنار مسائل فرهنگی و اقتصادی، تدوین و تصویب قوانین جامع و کامل است. از جمله واکنش های بین المللی در این مورد، تصویب کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد ۲۰۰۳ (مریدا)، جهت پیشگیری و مقابله با این مفاسد بوده است. یکی از الزامات این کنوانسیون، تصویب قوانین همسو با آن در نظام حقوقی کشورهای عضو است. به همین دلیل و دلایلی همچون افزایش تعداد مفاسد مالی و اداری در کشور، مقنن ایرانی بر آن شد تا به تصویب قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در سال ۱۳۹۰ پردازد. یکی از محورهای مهم این قانون در عرصه پیشگیری از فساد، توجه به بحث شفاف سازی اطلاعاتی است. یکی از مهمترین ابزارهای این امر نیز، که در مواد مختلف قانون موصوف مورد اشاره قرار گرفته، استفاده از راهکارهای دولت الکترونیک است. به همین منظور در این مقاله برآنیم تا به تحلیل ابعاد مختلف دولت الکترونیک و نقش آن در پیشگیری از فساد در پرتو قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد پردازیم.

واژگان کلیدی:

فساد، پیشگیری از فساد، دولت الکترونیک، ارتقاء سلامت، نظام اداری.

مقدمه

اندیشه «پیشگیری بهتر از سرکوبی» است، با الهام از اصل راهبردی جرم شناختی، «پیشگیری به از درمان و اصلاح» است، در دهه های اخیر در مبارزه با جرم مورد توجه متولیان سیاست جنایی قرار گرفته است. این امر، یعنی در اولویت قراردادن تدابیر پیش-گیرانه به جای توسل به زرادخانه کیفری و اعمال پاسخهای سرکوبگر مورد تایید است و البته، تا حدود زیادی بستگی به بافت سیاسی و نوع نظام حاکم بر کشور دارد. پیشگیری در مفهوم مضیق آن یعنی پیشگیری جرم شناسانه، که از آن به پیشگیری غیر کیفری و غیر سرکوبگر یاد می شود، به مثابه وسیله ای است که دولت برای مهار بهتر بزهکاری از طریق حذف یا محدودسازی عوامل جرمزا و نیز مدیریت مناسب و مطلوب محیط های فیزیکی و اجتماعی برای ارتکاب جرم، استفاده می کند. یکی از عرصه های بسیار مهمی که همواره شبیح فساد^۱ را در درون خود داشته، زمینه های مالی و اقتصادی است.

مسئولیت پاسخگویی، به ویژه در حوزه پاسخگویی مالی، با حسابداری و گزارشگری مالی دولتی از بدو پیدایش دولت رابطه داشته است.^۲ عدم وجود شفافیت و ارائه اطلاعات توسط نهادهای عمومی، شرکتهای یا بانکها سبب ایجاد فاصله اطلاعاتی میان مجریان و تابعان قوانین و مقررات می شود که در کنار سودجویی و زیاده خواهی برخی افراد منتج به ایجاد رانت اطلاعاتی و در نهایت، فساد خواهد شد. در این وضعیت برابری از میان رفته و افراد صاحب اطلاعات به منافع می رسند،^۳ که فاقد مشروعیت است. رانتهای اطلاعاتی فضای تصمیم گیری را به سمت فرصت سازی برای فساد پیش میبرند که اصلی ترین راه مقابله با آن نیز گردش آزاد اطلاعات است. رانتخواران و افرادی که به فساد مالی متهم می شوند، هر دو گروه، از فضای ناسالم جامعه استقبال می کنند و حفظ وضع موجود را اولی می دانند.^۴ این افراد همیشه به دنبال این هستند که در فضای مبهم و تاریک جامعه محروم از گردش شفاف اطلاعات حداکثر سوء استفاده و فرصت طلبی را از امکانات و سرمایه های ملی بکنند.^۵

یکی از ساز و کارهای گسترش سریع فضایی جهت گردش آزاد اطلاعات، استفاده از

1. Shadow of Corruption.

۲. اکرمی، سید رحمت اله، مهدی فرد، محمد رضا، بنانی، مهدی، برزوزاده زواره، محسن، بازنگری در نظام حسابداری دولتی، ابزاری برای ارتقای شفافیت مالی دولت، مجله اقتصادی، سال چهاردهم، شماره اول و دوم، ۱۳۹۳، ص. ۶۶.

۳. تصدیقی، بهروز، گزارش «نظریه حکمرانی خوب توانمندسازی دولت»، شماره مسلسل ۶۹۴۷، مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۳، ص. ۱۱.

۴. عبیری، غلامحسین، جنگ قدرت: ریشه های فساد و رانتخواری در فضای تورمی، بانک و اقتصاد، شماره صد و پانزدهم، شهریور ۱۳۹۰، ص. ۶۱.

۵. سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، طرح مطالعاتی تدوین برنامه مبارزه با فساد و ارتقای سلامت در نظام اداری، تهران: سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، ۱۳۸۰، ص. ۸۳.

ساز و کارهای دولت الکترونیک است. این امر در قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ در مواد مختلف مورد اشاره قرار گرفته، که در مقاله پیش رو، به بررسی ابعاد آن خواهیم پرداخت.

۱. دولت الکترونیک

امروزه رشد فزاینده فناوری های اطلاعات و ارتباطات این فرصت را پیش روی دولتها قرار داده است تا با تغییرات بنیادی در بدنه خود راه را برای ارائه هرچه بهتر خدمات به شهروندان فراهم سازند از این رو، بیش از یک دهه است که پروژه های ایجاد دولت الکترونیکی در کشورهای مختلف کلید خورده است.^۶

ادعا شده که، هدف اصلی از استقرار دولت الکترونیک بهبود در شیوه، روش و روند انجام امور اداری و کاهش بوروکراسی، تشریفات زائد اداری و در نهایت کاهش فساد است.^۷ در مبارزه با پدیده فساد اداری، دولت الکترونیک، به واسطه راهکارهای اجرایی موجود می تواند دارای اثراتی مثبت و راهگشا در مقابله و پیشگیری از فساد مالی و اداری در سازمان باشد.

۱-۱- تعریف دولت الکترونیک

واژه های مختلفی در راستای کاربردی کردن فناوری ارتباطات و اطلاعات در دولت مطرح است که از جمله دولت آنلاین، دولت دیجیتال و دولت شبکه ای ابداع شده اند که در حال حاضر واژه دولت الکترونیک مورد پذیرش عموم قرار گرفته است.^۸ دولت الکترونیک عبارت است از ارائه خدمات و اطلاعات دولتی از طریق اینترنت یا سایر رسانه های الکترونیکی که در این صورت سیستم های ارائه خدمات و اطلاعات مبتنی بر اینترنت و برخلاف ساختارهای سنتی که سلسله مراتبی، خطی و یک طرفه اند، حالتی غیر سلسله مراتبی، غیر خطی و دو طرفه به خود گرفته و به صورت بیست و چهار ساعته و هفت روز هفته به ارائه خدمات بر خط می پردازد.^۹

۱-۲- زیر ساختهای اساسی تشکیل دولت الکترونیک

دولت الکترونیک از چهار زیر ساخت اساسی تشکیل شده که هر کدام از این زیرساختها

۶. رهنورد، فرج اله و محمدی، داریوش، ارزیابی مراحل تکاملی دولت الکترونیک در ایران، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی «ویژه مدیریت»، سال هفتم، شماره بیست و هفتم، زمستان ۱۳۸۶، ص ۵۵.

۷. یعقوبی، نورمحمد، دولت الکترونیک: رویکرد مدیریتی، تهران: نشر افکار، چاپ اول، ۱۳۸۸، ص. ۲۲۸.

۸. مقیمی، سید محمد، اعلامی اردکانی، مصطفی، سنجش شاخصهای حکمرانی خوب و نقش دولت الکترونیک در ارتقای آن، مدیریت فناوری اطلاعات، دوره سوم، شماره هشتم، پاییز ۱۳۹۰، ص. ۱۷۳.

9. Wescott.C, E-Government in Asia. Manila: Asian Development Bank , 2005, 96.

به اشکال متفاوتی بر سلامت اداری تأثیر دارند، این چهار زیر ساخت عبارتند از:^{۱۰} زیرساخت فنی دولت الکترونیک: شامل نرخ نفوذ اینترنت، نرخ نفوذ رایانه شخصی، ارتباطات بین المللی، تدارکات سریعتر و کم هزینه تر و مطمئن تر می باشد. **زیرساخت قانونی و قانونگذاری دولت الکترونیک:** شامل حداقل معینی از چهار چوبهای قانونی برای تدارک جنبه های قانونی دولت الکترونیک مانند امضاهای الکترونیکی، حریم شخصی، رمزنگاری، استانداردها میباشد.

زیرساخت منابع انسانی دولت الکترونیک: شامل سطح حداقلی از منابع انسانی تعلیم دیده، پرداخت حقوق و مزایا از طریق اینترنت، استخدام و بکارگیری نیروی انسانی، تسهیل فعالیتهای پرسنلی، بهینه سازی ارتباطات میان شهروندان و سازمانهای دولتی و افزایش میزان آگاهی و دانش کارمندان میباشد.

زیرساخت فرهنگی دولت الکترونیک: دسترسی آسان به اطلاعات برای مردم، افزایش مشارکت مردمی، کاهش تخلفات اداری، امکان ارائه خدمات برای گروههای خاص، افزایش تنوع در خدمات دولتی، اصلاح بوروکراسی اداری و دولتی می باشد.

۳-۱. موانع ایجاد دولت الکترونیک

در راه ایجاد دولت الکترونیک موانع بسیاری وجود دارد که بطور اختصاری می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- عدم احساس نیاز به دولت الکترونیک.
- عدم حمایت مدیریت ارشد سازمانها.
- ناتوانی در رمزبندی بین اطلاعات محرمانه و اطلاعات قابل ارائه به شهروندان و بنگاه های اقتصادی.
- هزینه سنگین ایجاد، نگهداری و توسعه شبکه های اطلاع رسانی و پایگاههای اطلاعاتی.
- فقدان یا کمبود متخصص فناوری اطلاعات در برخی کشورها.

۱۰. ایران زاده، سلیمان، داودی، کامل، بررسی رابطه استقرار دولت الکترونیک و سلامت نظام اداری کشور، فراسوی مدیریت، سال ششم، شماره بیست و دوم، پاییز ۱۳۹۱، ص. ۵۹.

با وجود موانعی که در راه ایجاد دولت الکترونیک و فراگیر کردن ساز و کارهای آن وجود دارد، باید با ایجاد عزمی جدی در میان مدیران رده های مختلف اداری و سازمانی، جهت توسعه دولت الکترونیک اقدام نمود. عدم ایجاد دولت الکترونیک دارای اثرات سویی برای کشورها است. بیشتر شدن شکاف بین کشورهای در حال توسعه، افزایش شکاف بین انتظارات مردم و توانایی های دولت و افزایش روز افزون هزینه های دولت به علت ارائه خدمات به صورت سنتی از جمله آثار سو آن است.

۲. نقش پیشگیرانه فراگیر شدن دولت الکترونیک از فساد

به طور کلی سه نقش مهم را برای دولت الکترونیک در پیشگیری از فساد می توان قائل شد که در ذیل آمده و آنها را مورد بررسی قرار خواهیم داد.

۲-۱. ایجاد شفافیت اطلاعاتی و پاسخ گویی

در عصر حاضر، یکی از اصول اولیه جهت پیشرفت همه جانبه، گردش آزاد اطلاعات است. سوئد نخستین کشوری بود که در سال ۱۷۶۶ از حق دسترسی به اطلاعات برخوردار شد و به همین دلیل سوئدی ها به این امر مباحثات می کنند.^{۱۱} این امر آثار زیادی از جمله، افزایش آگاهی عمومی، ایجاد نظارت جمعی و افزایش توانمندی ها در سطح جامعه دارد. یکی دیگر از آثار آن در مجموعه های سازمانی، اثر پیشگیرانه آن است. به طور کلی عدم شفافیت یکی از بسترهای اساسی و اصلی فساد است.^{۱۲} در این راستا، قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب سال ۱۳۸۸، به عنوان قانونی عمومی برای در دسترس قرار دادن همه اطلاعات مورد نیاز مردم مورد تصویب قرار گرفت. در حقیقت، هر آنچه حق یا تکلیف ایجاد می کند باید در دسترس عموم قرار گیرد و این قانون، مسیر تحقق این هدف را هموار می سازد. هدف از اجرای این قانون، شفافسازی کلیه امور سازمانها و نهادهای دولتی و حاکمیتی و قراردادن اطلاعات آنها در دسترس عموم است. این کار می تواند هم از طریق پایگاههای اطلاع رسانی و پرتالهای آنها صورت گیرد و هم از طریق تقاضای شهروندان برای در اختیار گرفتن این اطلاعات عملی شود. آزادی اطلاعات صرفاً برای مردم لازم نیست، بلکه برای یک دولت خوب نیز اجتناب ناپذیر است، دولت فاسد برای بقاء محتاج پنهان کاری است.^{۱۳}

حق دسترسی به اطلاعات در ماده ۲ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مورد

۱۱. نمک دوست، حسن، حق دسترسی به اطلاعات (سخنرانی)، ماهنامه روابط عمومی، شماره سی و هشتم و سی و نهم، آذر و دی ۱۳۸۴، ص. ۴۰.

۱۲. دادخدایی، لیلا، فساد مالی - اداری و سیاست جنایی مقابله با آن، تهران: نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۰، ص. ۲۴۳.

۱۳. رضایی زاده، محمدجواد، احمدی، یحیی، مبانی حق دسترسی شهروندان به اسناد و اطلاعات دولتی، فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره سی و نهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۸، ص ۲۴۴.

شناسایی قرار گرفته است که طبق آن هر ایرانی حق دسترسی به اطلاعات عمومی را دارد. در واقع به موجب این اصل مؤسسات عمومی،^{۱۴} مکلفند اطلاعات موضوع این قانون را در حداقل زمان ممکن و بدون تبعیض در دسترس مردم قرار دهند ضمن آنکه اطلاعاتی که متضمن حق و تکلیف برای مردم است باید علاوه بر موارد قانونی موجود از طریق انتشار و اعلان عمومی و رسانه های همگانی به آگاهی مردم برسد.^{۱۵}

بدین ترتیب، یکی از کارکردهای حق دسترسی به اطلاعات را می توان علاوه بر ارتقای شفافیت در محیط سازمانی، آگاهی مردم نسبت به اموری دانست که می تواند بر زندگی آنها تأثیر بگذارد. در حوزه سیاستگذاری های کلی، انتشار اطلاعات باعث اجتناب مسئولان ارشد از اتخاذ سیاست هایی می شود که در مورد آنها کار کارشناسی کافی انجام نشده است^{۱۶} و این امر نیز مانع از ایجاد بسترهای فساد خواهد شد.

یکی از مؤثرترین روشهای ایجاد فضایی جهت دسترسی آزاد به اطلاعات و شفافیت سازی اطلاعاتی، استفاده از ظرفیت های دولت الکترونیک است. مهم ترین اثر ایجاد دولت الکترونیک پاسخگو و شفاف کردن دولت است. از آنجا که از یک سو، شفافیت و از سوی دیگر، دسترسی آسان مردم به اطلاعات و خدمات ارائه شده، از لوازم اصلی دولت الکترونیکی می باشد، این امر به پاسخگویی بهتر و شفافیت بیشتر دولت می انجامد.^{۱۷}

بدیهی است که نتیجه عقلی ایجاد شفافیت، ایجاد الزام پاسخ گویی برای نهادها و سازمان ها در قبال مردم است.

۲-۲. کاهش مراجعات

دولت الکترونیک که مبتنی بر استفاده از فناوری اطلاعات است، موجب شکل گیری دولتی کارآمد با شفافیت بالاتر و ارائه خدمات عمومی بهتر می شود. دولت الکترونیک به افراد تسهیلات لازم جهت دسترسی مناسب به اطلاعات و خدمات دولتی و فرصت های گسترده تر برای مشارکت در فرآیندها را ارائه می نماید.^{۱۸}

یکی دیگر از ضرورت هایی که ما را نیازمند به ایجاد و گسترش دولت الکترونیک می کند کم کردن مراجعه حضوری ارباب رجوع به سازمان ها و نهادها است. مراجعه حضوری و

۱۴. مؤسسات عمومی به موجب بند «د» ماده ۱ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات عبارتند از: سازمانها و نهادهای وابسته به حکومت به معنای عام کلمه شامل تمام ارکان و اجزاء آن که در مجموعه قوانین جمهوری اسلامی ایران آمده است.

۱۵. ماده ۵ قانون انتشار و دسترسی به اطلاعات و تبصره آن.

16. Roberts A. **Access to Government Information: An Overview of Issues**, Public Management. Electronic journal Issue, No 2. 22, October 2003, p 1.

۱۷. ایران زاده و داودی، همان منبع؛ ص. ۵۹.

۱۸. ذکایی، سهیلا، دولت الکترونیک، دولت ایده آل، ماهنامه روابط عمومی، شماره شصت و یکم، شهریور و مهر ۱۳۸۷، ص. ۴۹.

برخوردهای رودررو، میان کارمندان بخش اداری (اعم از دولتی و غیردولتی) با اشخاص - خصوصاً در کشورهای جهان سوم- به میزان زیادی در افزایش رفتارهای فسادآمیز، مؤثر است.^{۱۹} با استفاده از راهبرد ردگیری فعالیت ها در دولت الکترونیک، علاوه بر شفاف سازی و جلب بیشتر اعتماد عموم، قادر به پیشگیری از انواع فساد، از قبیل رشوه خواری خواهیم بود که بروز این گونه مفاسد در مراجعه حضوری، بعضاً، غیر قابل اجتناب است.

۳-۲. کاهش مداخلات غیر ضروری

از دیگر آثار پیشگیرانه گسترش دولت الکترونیکی و استفاده از آن، کاهش مداخلات غیرضروری کارگزاران است که به تبع آن می تواند مانع سوءاستفاده از قدرت اداری توسط آنها شود. عموم مردم با دسترسی به وبسایت های نهادها و سازمانهای مختلف می توانند اطلاعات مورد نیاز خود را دریافت کنند و از طریق شبکه اینترنت سیاستگذاری های بخش های مختلف را پیگیری نمایند، در نتیجه هم ارائه خدمات و هم دستیابی عموم به اطلاعات آسانتر می شود و مداخله نابجای کارگزاران نیز کاهش می یابد که علاوه بر جلوگیری از اتلاف وقت، موجب کاهش رفتارهای مبتنی بر فساد خواهد شد.

۳. جلوه های دولت الکترونیک در قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در تاریخ ۱۳۹۰/۸/۷ از سوی مجمع تشخیص مصلحت نظام به تصویب رسید و با توجه به نزدیک شدن به پایان مدت آزمایشی سه ساله قانون مذکور دولت در شهریور ۱۳۹۳ درخواست تمدید آن را برای سه سال دیگر جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی فرستاد. سرانجام لایحه تمدید مدت اجرای آزمایشی قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مورد تصویب قرار گرفت. سازوکارهای دولت الکترونیک در مواد مختلف قانون موصوف مورد توجه قرار گرفته است. دولت الکترونیک شیوه‌ای برای دولت ها به منظور استفاده از فناوری جدید می باشد که به افراد تسهیلات لازم جهت دسترسی مناسب به اطلاعات و خدمات دولتی، اصلاح کیفیت خدمات و ارائه فرصت های گسترده تر برای مشارکت در فرایندها و نمادهای مردم سالار را اعطا می کند. این موارد دارای آثار مثبتی جهت کاهش میزان فساد است.

مطابق ماده ۲ «ضوابط فنی اجرایی توسعه دولت الکترونیکی» مصوب شورای عالی فناوری اطلاعات، هدف از مصوبه مذکور توسعه دولت الکترونیکی با ویژگی های: «سریع

و چابک، مسئولیت پذیر و پاسخگو، فراگیر، کارآمد و اثر بخش، منعطف و تطبیق پذیر، قابل اعتماد، در دسترس، با هماهنگی کامل بین اجزای دولت و در راستای ایجاد شفافیت و مقابله با جعل و فساد اداری» است. به همین منظور قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد نیز به عنوان یک قانون خاص در حوزه پیشگیری از فساد مالی و اداری به مسأله دولت الکترونیکی توجه نموده است. علاوه بر تکلیف به ایجاد پایگاههای اطلاعاتی به موجب مواد مختلف این قانون،^{۲۰} که همگی می توانند از مصادیق دولت الکترونیک باشند، موارد دیگری که قانون به استفاده از سازوکارهای دولت الکترونیک اشاره کرده به قرار ذیل است:

ایجاد دیدارگاه های الکترونیکی به منظور اطلاع رسانی موارد مذکور در بند «الف» ماده ۳ که ذکر گردیده است.

اقدام جهت ایجاد و راه اندازی فرآیندهای مرتبط و مکانیزه به گونه ای که نیاز به مراجعه اشخاص به ادارات درباره آن دسته از فرآیندهای اداری از جمله نقل و انتقال اموال غیر منقول، ثبت شرکت ها و واحدهای تولیدی، اخذ مجوز مراحل مختلف صادرات و واردات و امور مربوط به اتباع بیگانه که انجام آن به چند سازمان مربوط می گردد به حداقل کاهش یابد (بند «ب» ماده ۸).

ثبت نسخه الکترونیکی از اطلاعات و اسناد و پرونده های مطروحه در دستگاه قضایی در سامانه (بند ۱ از تبصره ۲ ماده ۱۱).

نویتدهی الکترونیکی و قابل ردیابی و پیگیری بودن فرآیند رسیدگی به پرونده های دستگاه قضایی (بند ۲ از تبصره ۲ ماده ۱۱).

امکان ارسال یا تحویل نسخه الکترونیک کلیه اوراق پرونده که مطالعه آن برای اصحاب دعوا مطابق قانون مجاز است (بند ۴ از تبصره ۲ ماده ۱۱).

راه اندازی پایگاه اطلاعات آراء صادره قضایی (بند ۵ از تبصره ۲ ماده ۱۱)، مکانیزه کردن فرآیند امور مالی و مکاتبات اداری کلیه اشخاص مشمول بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده ۲ (ماده ۲۰).

بازنگری و مهندسی مجدد سامانه پاسخگویی به شکایات و مکانیزه نمودن آن توسط دستگاه های مذکور در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون، به نحوی که دریافت شکایات به طور غیرحضوری توسط واحدهایی که مسئولیت پاسخگویی و

۲۰. برای نمونه می توان به این موارد اشاره کرد: نظام جامع اطلاعات مالیاتی و پایگاه اطلاعات چک های بلامحل و سفته- های واخواستی و بدهی های معوق (بند «الف» ماده ۹)، پایگاه اطلاعاتی رتبه بندی اعتباری اشخاص حقوقی و تجار (بند «ج» ماده مذکور)، پایگاه اطلاعات مدیریت پرونده های مطروحه در دستگاه قضایی (بند «ج» تبصره ۲ ماده ۱۱)، پایگاه اطلاعات اشخاص حقوقی توسط سازمان ثبت اسناد و املاک کشور (بند «ب» ماده ۱۲)، پایگاه اطلاعاتی مشترک بین دفاتر اسناد رسمی و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور (بند «ج» ماده مذکور).

رسیدگی به شکایات مردم را دارند به واحدهای مربوطه در دستگاه منعکس گردد (ماده ۲۵).

با توجه به تنوع موارد استفاده از راهبردهای دولت الکترونیک می توان قائل به نقش بسیار زیاد آن در کاهش فساد بود. دولت الکترونیک به عنوان جایگزین شیوه های سنتی اداری موجب پیشگیری از ایجاد موقعیت های فسادگونه، با ویژگی هایی که ذکر گردید، می شود و گسترش این امر به عنوان یکی از جلوه های پیشگیری وضعی در ارتقاء سلامت نظام اداری بسیار تعیین کننده است. نکته ای که در این زمینه اهمیت دارد این است که ستون های اصلی دولت الکترونیک ارتباطی است که دولت با شهروندان، بنگاه های اقتصادی، کارکنان و سایر موسسات دولتی برقرار می سازد و در واقع این ارتباط تشکیل دهنده روح دولت الکترونیک است. برای برقراری این ارتباطات دولت باید اعتماد طرف های ذینفع در دولت الکترونیک را به منظور مشارکت در این امر جلب نماید و به آنان اطمینان دهد که به حریم خصوصی و امنیت آنان تعرضی نخواهد شد. در بعد فنی هم دولت می بایست زیر بناهای لازم برای ایجاد دولت الکترونیک را فراهم سازد و شبکه های اطلاع رسانی و پایگاه های اطلاعاتی مورد نظر را ایجاد نماید.

نتیجه گیری

یکی از عوامل اصلی در ایجاد سلامت نظام مالی و اداری در هر کشوری در کنار مسائل فرهنگی و اقتصادی، تدوین و تصویب قوانین جامع و کامل است. در کشور ما در دهه ۸۰ پس از صدور فرمان هشت ماده ای رهبری، به طور جدی انقلابی در زمینه مبارزه با فساد، هرچند به صورت شتاب زده، زودگذر و مقطعی، آغاز شد. پس از کسب تجربه در این عرصه سرانجام پس از تقریباً یک دهه بعد، در سال ۱۳۹۰، قانونی خاص، تحت عنوان قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در حوزه پیشگیری و مبارزه با فساد به تصویب رسید. قانون مذکور با ارائه راهکارهای، غالباً پیشگیرانه، در صدد برطرف نمودن خلاءهای موجود در این حوزه است.

قانون مذکور واجد نوآوری هایی در زمینه پیشگیری از فساد است که در صورت اجرا می تواند شاخص سلامت دستگاه های اداری کشور را ارتقاء بخشد. مقنن اقدام های پیشگیرانه را در این قانون محور قرار داده است تا با استفاده از ظرفیت های آن موجبات کاهش مفاسد مالی و اداری را پدید آورد.

یکی از راهکارهای مورد توجه در قانون موصوف جهت پیشگیری از فساد، مکانیزه کردن امور اداری و استفاده از سازوکارهای دولت الکترونیک است. به نظر می رسد با توجه با ظرفیت هایی که این امر دارد، استفاده فراگیر از آن بتواند تا حد زیادی موجبات گردش آزاد اطلاعات را در کشور فراهم سازد. متأسفانه با گذشت سال ها از تصویب قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد بسیاری از راهکارهای این قانون در زمینه توسعه دولت الکترونیک عملی نشده است. امید است با اجرای کامل قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، شاهد کاهش میزان مفاسد مالی و اداری در کشور باشیم.

فهرست منابع

۱. اکرمی، سید رحمت اله، برای ارتقای شفافیت مالی دولت، مجله اقتصادی، سال چهاردهم، شماره اول و دوم، ۱۳۹۳.
۲. ایران زاده، سلیمان، داودی، کامل، بررسی رابطه استقرار دولت الکترونیک و سلامت نظام اداری کشور، فراسوی مدیریت، سال ششم، شماره بیست و دوم، پاییز ۱۳۹۱.
۳. تصدیقی، بهروز، گزارش «نظریه حکمرانی خوب توانمندسازی دولت»، شماره مسلسل ۶۹۴۷، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۳.
۴. دادخدایی، لیلا، فساد مالی - اداری و سیاست جنایی مقابله با آن، تهران: نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۰.
۵. ذکایی، سهیلا، دولت الکترونیک، دولت ایده‌آل، ماهنامه روابط عمومی، شماره شصت و یکم، شهریور و مهر ۱۳۸۷.
۶. رضایی زاده، محمدجواد، احمدی، یحیی، مبانی حق دسترسی شهروندان به اسناد و اطلاعات دولتی، فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوررسی و نهم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۸.
۷. رهنورد، فرج اله، محمدی، داریوش، ارزیابی مراحل تکاملی دولت الکترونیک در ایران، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی «ویژه مدیریت»، سال هفتم، شماره بیست و هفتم، زمستان ۱۳۸۶.
۸. سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، طرح مطالعاتی تدوین برنامه مبارزه با فساد و ارتقای سلامت در نظام اداری، تهران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، ۱۳۸۰.
۹. عبیری، غلامحسین، جنگ قدرت: ریشه های فساد و رانتخواری در فضای تورمی، بانک و اقتصاد، شماره صد و پانزدهم، شهریور ۱۳۹۰.
۱۰. مقیمی، سید محمد، اعلائی اردکانی، مصطفی، سنجش شاخصهای حکمرانی خوب و نقش دولت الکترونیک در ارتقای آن، مدیریت فناوری اطلاعات، دوره سوم، شماره هشتم، پاییز ۱۳۹۰.
۱۱. نمک دوست، حسن، حق دسترسی به اطلاعات (سخنرانی)، ماهنامه روابط عمومی، شماره سی و هشتم و سی و نهم، آذر و دی ۱۳۸۴.
۱۲. یعقوبی، نورمحمد، دولت الکترونیک: رویکرد مدیریتی، تهران: نشر افکار، چاپ اول، ۱۳۸۸.

13. Roberts A. Access to Government Information: An Overview of Issues, Public Management. Electronic journal Issue, No 2. 22, October 2003.
14. Wescott.C, E-Government in Asia. Manila: Asian Development Bank , 2005.